

ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

“Ο ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ”

Φ' ὄντας ἀστράφτει καὶ βροντάει κι' εἶν καταχνιά μεγάλη
κινάει ἡ Κωσταντίγενα στὸ μύλο γιὰ νὰ πάγει
νὰ στείλει χαιρετίσματα, νὰ πᾶν στὸ Νικολάκη

(Δημοτικὸν Λισκατοῖου Κονίτσης)

I

Στὸ τριπλοῦν τεύχος τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας, ⁽¹⁾ τοῦ 1956 ἐδημοσιεύθη περισπούδαστος λσογραφικὴ μελέτη τοῦ Ἀκτινολόγου ἱατροῦ Βασιλείου Χρήστου με τίτλον: «Ὁ Νικολάκης τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου».

Νεώτερες ἔρευνες εἰς τὸ οἰκογενειακὸν Ἀρχεῖον τῶν παπούδων τοῦ ἱατροῦ Χρήστου ἔφεραν εἰς φῶς χειρόγραφον τοῦ πατρὸς του, ὅπου ὑπάρχουν κατὰγεγραμμένες παραλλαγές τοῦ ἰδίου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ περισωθεισὰ ἀπὸ ὅσα ἤκουσεν ὁ πατέρας τοῦ ἱατροῦ Χρήστου ἀπὸ τὸν παπὸν του.

Πέραν ὅμως τῶν παραλλαγῶν, περιεσώθη εἰς τὸ χειρόγραφον καὶ ἓνα καινούργιο δημοτικὸ τραγούδι: «ὁ θρηῆνος τῆς Μητέρας τοῦ Νικολάκη», τῆς Κωσταντίγενας.

Εἶναι ἓνα μοιρολόγι τῆς πονεμένης Μάνας γιὰ τὸν πνιγμὸ τοῦ γιουῦ της, τοῦ Νικολάκη.

Εἶναι τὸ μοιρολόγι μιᾶς Ἑπειρώτισας Μάνας ὅπου ἀναζοῦν ὅλα τὰ πανάρχαια παγανιστικὰ ἔθιμα ποὺ ἦτανε συνδεδεμένα μετὰ τὴν λατρείαν τῶν νεκρῶν ἀπὸ τῆς Ὀμη-

ρικῆς ἐποχῆς καὶ διατηρηθῆκανε στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, κι' ἄς ἄλλαξε ἐν τῷ μεταξὺ ἡ θρησκεία.

Εἶναι τὸ μοιρολόγι ὅπου ἐμφανίζεται ἡ Μάνα ὡς ἡ κορυφαία τοῦ θρηῆνου καὶ τὴν ἐνότητα τὴν δίνει ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν, ποὺ μετὰ τὸ κλάμα του συνοδεύει τὸ μοιρολόγι.

Ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅπως γινόντανε καὶ στὰ Ὀμηρικὰ χρόνια.

Ἔτσι μοιρολογοῦσαν παλαιότερα στὴν Ἑπειρὸν μας τοὺς νεκροὺς καὶ τὸ διασωθὲν διὰ μέσου τῶν ἑκατονταετηρίδων πανάρχαιον αὐτὸ ἔθιμον ἀποτελεῖ καὶ τὴν τρανωτάτην ἀπόδειξιν τῆς ἀκαταλύτου συνεχείας τῆς Ἑλληνικότητος τοῦ Ἀκριτικοῦ ἐκείνου τμήματος τῆς Ἑπειρωτικῆς μας γῆς, ποὺ διατηρεῖ ἀκόμα καὶ σήμερα στὴν διάλεκτόν του, στὰ τραγούδια του τὰ δημοτικὰ καὶ στὰ μοιρολόγια, λείψανα τῆς Αἰολικῆς διαλέκτου.

Παραθέτομεν πρῶτα τὸν θρηῆνον τῆς πονεμένης Μάνας καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν παραλλαγὴν τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ ἀναφέρεται στὸ ἴδιο θέμα καὶ γιὰ τὸ ὅποιον ἔχει δημοσιεύσει εἰς τὴν «Ἑπειρωτικὴν Ἑστίαν» ὁ ἱατρὸς Βασίλειος Χρήστου ἐμπειριστατωμένας πληροφορίας καὶ σχόλια ἱστορικο-λαογραφικά.

1. Βασιλείου Χρήστου, Ὁ Νικολάκης τοῦ Κωσταντῆ Χρήστου «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία» τεύχος 51—53 1956.

II

ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΚΩΣΤΑΝΤΙΓΕΝΑΣ

Α

Φ' ὄντας ἀστράφτει καὶ βροντάει κι' εἶν' καταχνιά μεγάλη
Κινάει ἡ Κωνσταντίγενα στὸ μύλο γιὰ νὰ πάγει
νὰ στείλει χαιρετίσματα, νὰ πᾶν τοῦ Νικολάκη.

Β

Πιάνει γεμίζει τὴν ποδιά με μῆλα με κυδώνια
γεμίζει καὶ τὶς τσέπες τῆς γλυκάδια καὶ καρύδια
τραβάγ' πάνω στὴ γέφυρα, κάθεται καὶ κοιτάγει,
Ἄκούγει τὸν λάκο νὰ βογγάει με τὰ θολὰ νερά του
σωστὸ ποτάμι φοβερὸ με τὴν κατεβασιά του:
Βουρκώσανε τὰ μάτια τῆς ὀρχινάει τὸ μοιρολόγι.

Γ

«Δὲν σὲ θαροῦσα ποταμιὰ μ' νερὸ νὰ κατεβάσεις
καὶ τώρα πὺν κατέβασες κατεβασιά μεγάλη
σέρνεις λιθάρια ριζωτὰ δέντρα ξεριζωμένα
σέρνεις καὶ μιὰ γλυκομηλιά στὰ μῆλα φορτωμένη
κι' ἀπάνω στὰ κλωνάρια τῆς ἔχεις τὸν Νικολάκη.
Σὲ παραγγέλνω ποταμέ μ' πολὺ νὰ τὸν προσέχεις».

Δ

Ρίχνει τὰ μῆλα στὸ νερὸ ρίχνει καὶ τὰ κυδώνια
ρίχνει καὶ τὰ γλυκίσματα μέσα μέσ' τὴ φουρτούνα
νὰ πᾶν τὰ χαιρετίσματα νὰ πᾶν τοῦ Νικολάκη
νὰ τρώγ' ὁ Νικολάκης τῆς, γιὰ νὰ περνάει ἡ ὥρα.

(Δημοτικὸν Λισκατσίου Κονίτσης)

III

Ὁ θρῆνος τῆς Κωνσταντίγενας κλείνει
μέσα του τὸν πόνο τῆς τὸν ἀβάσταχτο γιὰ
τὸν ἀδόκητο πνιγμὸ τοῦ γυιοῦ τῆς, πὺν τὸν
θέλει καὶ τὸν φαντάζεται ζωντανὸ καὶ τοῦ
στέλνει προβοδήματα, γιὰτὶ κατὰ ἓνα ἐπι-
γραμματικὸ στίχο τοῦ Οὐράνη:

«Τότ' οἱ νεκροὶ πεθαίνουνε
Ὅταν τοὺς λησμονᾶμε».

Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο φανερόνεται καὶ
βγαίνει ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ μοιρολογιοῦ.

Βγαίνει ἡ ἐνότητα τοῦ Ἑπειρωτικοῦ
τοπίου.

Δὲν εἶναι δηλαδὴ ἀνάγκη ἡ πονεμένη
Μάνα νὰ ἀνικρούσει τὸ πραγματικὸ ποτάμι
κοντὰ στὸ Ντέρτη τῆς Πυρσόγιαννης πὺν
πνίχτηκε ὁ γυιὸς τῆς ἀλλ' ἀπλούστατα: ἡ
ἀντάρρα καὶ ἡ καταχνιά, ἡ φορτούνα καὶ ἡ
κατεβασιά πὺν πλημμυρίζουνε τὸν λάκον
τῆς Γενέθλιας Γῆς τῆς καὶ μεταβάλλεται

γιὰ μιὰ στιγμή σὲ ἀληθινὸ βοερὸ ποτάμι
πὺν με τὸ νερό του κινάει τὸν μύλο τὸν
Χρηστέϊκο, τῆς φέρνει στὴν θύμηση τὴν εἰ-
κόνα τοῦ πραγματικοῦ ἐκείνου ποταμοῦ,
πὺν πνίχτηκε ὁ Νικολάκης τῆς.

Ἐνα εἶδος δηλαδὴ ἐμψυχωμένης παρο-
μοιώσεως καὶ ταυτισμοῦ τοπίων διαφόρων,
πὺν εἶναι ὅμως ἀρκετὰ γιὰ νὰ δημιουργή-
σουν τὴν ἀτμόσφαιραν ἐκείνην πὺν ἦτανε
ἀπαραίτητη γιὰ νὰ βουρκώσουν τὰ μάτια
τῆς καὶ νὰ ὀρχίσει τὸ μοιρολόγι τῆς.

Καί... ἀδιάφορη πιά γιὰ τὸν πόνο
τῶν ἄλλων, θέλει Αὐτὴ—σὰν κορυφαία
ἀρχαίου χοροῦ τῶν τραγικῶν μας ποιητῶν
—νὰ ἐκφράσει τὸν δικὸν τῆς πόνο, πὺν γί-
νηκε σιγὰ σιγὰ με τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου,
τραγοῦδι χοροῦ γυναικείου, γίνηκε τραγοῦ-
δι ἐπιτραπέζιο, γίνηκε τραγοῦδι δημοτικὸ.

IV

Τελειώνομε με τὴν παραλλαγή τοῦ δημο-

τικοῦ τραγουδιοῦ «ὁ Νικολάκης» ὁ πνιγμὸς τοῦ 1845.
 τοῦ ὁποίου κατὰ τὸ χειρόγραφον τοῦ Κων-
 σταντίνου Χρίστου ἔλαβε χώραν τὸν Μάϊον

τοῦ 1845.
 Ἄς τὸ ἀκούσομε στὴν πληρέστερη ἀφη-
 γηματική του διατύπωση:

A

Δὲν στόειπα Νικολάκη μου καὶ Σὺ γραμματικέ μου
 Μὴν πάρεις τὸν κατήφορο τὴν ἄκρη τὸ ποτάμι
 Τί τὸ ποτάμι εἶναι θολό, πολὺ κατεβασμένο.

B

Κι' ὁ Νικολάκης κίνησε στὰ Γιάννενα νὰ πάγει
 νὰ κάμ' τὰ γαμπριάτικα, νὰ πάρει καὶ τὰ ψώνια.
 Κι' ἦρθε στὴ Μελισσόπετρα, κι' ἀνάμεσα στὸ Νιέρι
 γιὰ νὰ περάσ' ἀντίπερα, γιὰ νὰ περάσει πέρα.
 Βρίσκει τὸν ποταμὸ ὀρθό, πολὺ ἀγριεμένο,
 βαρεῖ τὲς μοῦλες ἐμπροστά, βαρεῖ γιὰ νὰ περάσουν
 Κι' οἱ μοῦλες πιστοχώρησαν, τὸν τήρῃσαν στὰ μάτια.

Γ

Ἐμπρὸς ἐμπρόστε μοῦλες μου νὰ κάνετε κουράγιο
 γιὰ νὰ διαβοῦμ' ἀντίπερα, νὰ πᾶμε στὸ χωριό μας
 τὴν Κυριακὴ ν' ἔχω χαρὰ τὸν γάμο μου νὰ κάμω
 νὰ βάλω στέφανα χρυσᾶ, τοῦ Μάη τὰ λουλούδια.

Δ

Κι' οἱ μοῦλες ἐπροχώρησαν μέσα μέσ' τὴ φορτούνα
 Κι' ὁ Νικολάκης πιὸ κοντὰ δεμένος στὸ καπίστρι
 Βγῆκαν οἱ μοῦλες ἀδειανές, χωρὶς τὸν Νικολάκη.
 Ὁ Νικολάκης χάθηκε, τὸν ἄρπαξ' ἡ φορτούνα
 χάθ'καν τὰ γαμπριάτικα, χαθῆκαν καὶ τὰ ψώνια.

E

Κινᾶν οἱ μοῦλες ἔρημες νὰ πᾶνε στὸ χωριό τους
 νὰ πᾶν νὰ ποῦν τοῦ Κωσταντιῆ, νὰ ποῦνε τὰ μαντᾶτα
 ποῦ χάθ' ὁ Νικολάκης του, ποῦ πάει τ' ἀφεντικό τους
 Καὶ φτιάσανε μέσ' τὸ χωριό, πάισανε στὴ πόρτα.

ΣΤ

Κι' ὁ Κωσταντιῆς ἐπρόβαλε ἀπὸ τὸ παραθύρι
 γλέπει τὲς μοῦλες του γυμνές, χωρὶς τὸν Νικολάκη
 χωρὶς τὰ γαμπριάτικα χωρὶς κι' αὐτὰ τὰ ψώνια.
 Κι' οἱ μοῦλες ἀναστενάξαν, βαρεῖὰ ἀναστενάζουν.

Z

«Ἀνάθεμά σε ποταμιὰ πού 'φερεις τὴν φορτούνα
 Καὶ σὺ μωρ' Μελισσόπετρα καὶ σὺ μωρ' παλῆο Νιέρι
 Ποῦ πήραταν τὸ γυιόκα μου, αὐτὸν τὸν Νικολάκη
 Τὴν Κυριακὴ τοῦχα χαρὰ, τὸ γάμο του νὰ κάμω
 νὰ βάλῃ στέφανα χρυσᾶ στεφάνια μὲ λουλούδια.

H

Κι' ὁ Νικολάκης χάθηκε κι' ὁ Νικολάκης πάει
 Ποῦταν καμάρι τοῦ χωριοῦ, λεβέντης μέσ' στὸ σπίτι.

(Δημοτικὸν Λισκατοῖου Κονίτσης)